

สรุปประเด็นการประชุมสถานเสาวนา “ความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างศาสนา”
ระหว่างวันที่ ๖-๗ มิ.ย. ๕๒ ห้องพญาอินทรี ณ โรงแรม เซาเทิร์นวิว จังหวัดปัตตานี

วันที่ ๖ มิ.ย. ๕๒

กล่าวนำโครงการ

คุณใจสิริ วรรณธรรมเนียม จากศพส. และคุณน้ำทิพย์ จันทร์กุล จากศอบต. ได้แนะนำโครงการ รายละเอียดดังนี้ การจัดกิจกรรมครั้งนี้ ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับ สภาศาสนสัมพันธ์ฯ สนับสนุนโดย ศอบต. ชื่อของโครงการคือ “ชุมชนศาสนเสาวนา” เป็นชื่อโครงการที่ผู้เข้าร่วมค่อนข้างจะไม่ค่อยชอบเท่าไร และการจัด ๒ ครั้งที่ผ่านมา ประเด็นที่น่าสนใจ คือ จะทำอะไรให้เยาวชนได้เข้าถึงคุณธรรม จริยธรรม กิจกรรมนี้จัดขึ้นเพื่อต้องการจะทำอะไรให้เข้าใจกันมากขึ้น เพราะจากการอยู่สถานการณ์แวดล้อมที่อยู่กันปัจจุบันเพียงเพื่อให้ผ่านไปเรื่อยๆ ก็จะทำให้กลายเป็นความคุ้นชินได้ ดังนั้นจึงอยากให้ทุกคนใช้คุณธรรมขับเคลื่อนสันติสุขให้ได้ ทั้งนี้โครงการนี้ได้จัดทำมาแล้ว ๒ ครั้ง คือ ที่จังหวัดยะลา จังหวัดนราธิวาส เช่น จังหวัดยะลา ชาวไทยพุทธรู้จักเพียงแค่ออเนาะ ไม่รู้ว่ามันอยู่อย่างไร พอได้ดูหนังเรื่อง “ออเนาะ” แล้วไม่รู้ชาวไทยพุทธเข้าวัดได้หรือไม่ พี่น้องมุสลิมจึงชวนพาไปดู “ออเนาะ” เป็นการแสดงถึงการก่อตัวของมิตรภาพระหว่างกัน หรือเรื่องของพระสงฆ์ซึ่งมุสลิมไม่เคยรู้มาก่อนเลยว่าพระสงฆ์ฉันข้าวได้ ๒ มื้อ หรือ ทำไมพระสงฆ์บางรูปจับเงินได้บางรูปจับเงินไม่ได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องสร้างเข้าใจ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันในชุมชนต่อไป

สำหรับศอบต. ร่วมกับศพส. กับสภาฯ จัดกิจกรรม “ชุมชนศาสนเสาวนา” ซึ่งบทบาทหลักอยู่ที่มหิดล ศอบต. เป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก สำหรับกิจกรรม ทั้ง ๒ วัน อยากให้ได้ทุกท่านแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อให้เราเกิดสันติสุขร่วมกัน ให้นำองค์ความรู้ที่ได้กลับไปเพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กลับไปใช้ในพื้นที่มากที่สุด

คุณใจสิริ แจ้งว่าคนที่เคยเข้าร่วมบ่อยๆ แต่มีเสียงสะท้อนว่าไม่เคยนำข้อมูลไปสู่การแก้ไขปัญหาจริงทางศพส. จะพยายามเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบจากหลายๆ ส่วนๆ นำไปสู่การแก้ไขปัญหาแม้จะยากเพียงใด เพราะการ “สร้างสันติภาพ” เริ่มโดยการใช้ความรัก ใจที่สูง ทั้งนี้เพื่อสร้างให้เกิดผลสำเร็จจาก ๑ คนกลับไปใช้ทำอะไรเพิ่มเติม จึงอยากให้เกิดการแลกเปลี่ยน คำหนดิเตียนอย่างไรน้อมรับนำไปสู่การแก้ไขได้เสมอ

อาจารย์ปรีชาต เป็นกระบวนกร แนะนำกระบวนการ “การสานเสาวนา” เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเหตุการณ์ภาคใต้ไม่เกี่ยวกับเรื่องศาสนา แต่เราอยากจะคุยกันโดยหาพื้นที่ปลอดภัยเพื่อได้แลกเปลี่ยนกัน ซึ่งหลักสูตร “สานเสาวนา และ “จิตตปัญญาศึกษา” ก็เป็นเครื่องมือที่

1. ให้เกิดการเปิดพื้นที่ปลอดภัย
2. แทรกสถานะแห่งจิต
3. พัฒนาจิตใจ

กิจกรรม: ความคาดหวังและความกังวล

อธิบายกิจกรรม : ให้ทุกคนฝากความกังวลไว้กับเรา โดยการฝากความกังวลไว้ในกระดาษ เพื่อเริ่มต้น ตั้งใจสู่การเรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เมื่อใจเราไม่โปร่ง เราจะต้องฝากความกังวลไว้ เพื่อให้สามารถ ดำเนินกิจกรรมด้วยใจที่ปลอดโปร่ง ความกังวล เช่น เป็นผู้หญิงวันนี้ออกจากบ้านปิดแก๊สหรือยัง กังวลเรื่องลูก เรื่องงาน เป็นต้น

เป้าหมายหลักของกิจกรรม คือ ให้ตัดกายและจิตใจให้ไร้ความกังวล เอาจิตที่โปร่งเพื่อพูดคุยกัน

ความกังวลของผู้เข้าร่วม

- ๑) เรื่องความปลอดภัยในชีวิตของคนในครอบครัวและตนเอง
- ๒) เรื่องสิทธิของความเป็นพุทธ
- ๓) ความรับผิดชอบต่อครอบครัว
- ๔) จะให้ตายก็ศพจึงจะสงบและปลอดภัย
- ๕) ตัวเองสามารถทำกิจกรรมครั้งนี้ได้ดีมากน้อยแค่ไหน
- ๖) ชาวชนกำลังถูกมั่วเม้าด้วยยาเสพติด แล้วทำให้เราทำงานไม่สะดวก
- ๗) ทำอย่างไรให้เกิดสันติสุขอันแท้จริง
- ๘) การจัดประชุมที่จะมาถึงมโนอีก ๒-๓ วันข้างหน้า
- ๙) ความเชื่อ
- ๑๐) กลัวรัฐแก้ไขปัญหาไม่จริงจัง
- ๑๑) ความเสียสละ สามัคคี ของคนในชุมชน
- ๑๒) เข้าร่วมไม่เต็มที่เนื่องจากปวดท้อง เนื่องจากโรคประจำตัว
- ๑๓) วันนี้ใครจะมาที่บ้านบ้าง
- ๑๔) ความห่างไกลจากศาสนาแต่ละศาสนา
- ๑๕) การพูดคุยในसानเสวนาในวันนี้จะพูดอะไรดี เพื่อให้เกิดผลที่ดีขึ้นต่อคนอื่น
- ๑๖) ลูกจะเรียนไม่จบ
- ๑๗) การสื่อสาร การท้อที่เกิดบ่อย และการเข้าร่วมประชุมรวมทั้งการเข้าร่วมที่ปราศจากองค์กรของตนเอง(ฝรั่ง)
- ๑๘) การทำมาหากิน มีที่ดินแต่ไม่สามารถทำประโยชน์ได้เลย โดยปลูกมะพร้าว น้ำหอมแต่ถูกทำลายให้ไฟไหม้เพราะที่ดินอยู่ในเขตชาวมุสลิม

กิจกรรมความคาดหวัง

อธิบายกิจกรรม ให้ทุกคนบอกความคาดหวังอะไร ได้รับอะไร เจออะไร

ความคาดหวังของผู้เข้าร่วม

- ๑) ให้เกิดสันติสุขอย่างมั่นคง
- ๒) คนจะมีความรัก ความไว้วางใจกับบุคคลอื่นมากกว่านี้
- ๓) คิดว่าได้แต่ในวงแคบ
- ๔) เราจะพบความสงบสุขสันติและเข้าใจกัน
- ๕) ตามที่ได้พูดคุยกัน คิดว่าความสงบมีน้อยมาก เพราะต่างคนต่างระแวงไม่เชื่อใจกัน คนที่ใกล้ชิดกัน
เมื่อก่อนไม่กล้าพูดเพราะกลัวอีกฝ่ายหนึ่งจะเข้าใจผิด
- ๖) อยากให้ทุกคนเข้าใจกัน ไว้วางใจกัน
- ๗) ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ
- ๘) ไม่คาดหวังอะไร
- ๙) หลังจากนั้นคงอยู่กับอย่างสันติสุขดั้งเดิม
- ๑๐) ความสงบสุขจะกลับมา
- ๑๑) จะให้ลูกสำเร็จการศึกษาและทำงานเพื่อสังคม
- ๑๒) ให้พุทธ มุสลิมมีความเข้าใจที่ตรงกันอย่าให้หวาดระแวงกันเลย
- ๑๓) ให้เราได้รับความสุขในวิชาการศึกษาเสวนามากยิ่งขึ้น
- ๑๔) ความรักความเอื้ออาทรระหว่าง ๒ ศาสนา ยังมีความจริงใจเหมือนเดิม
- ๑๕) ให้ปลอดภัย ให้มีจิตหนึ่ง จิตดี บริสุทธิ์
- ๑๖) แนวทางแห่งการอยู่ร่วมกันในพื้นที่เกิดความขัดแย้งในพื้นที่หรือที่ทำงาน
- ๑๗) ประชาชนในพื้นที่นี้มีความเข้าใจในเรื่องศาสนา และศาสนาอยู่บนพื้นฐานอย่างสันติ
- ๑๘) อยากให้พื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ สงบโดยเร็ว
- ๑๙) จะได้รับความรู้ ความเข้าใจ อยากได้งบประมาณเพื่อได้สร้างอาชีพให้กับชุมชน
- ๒๐) การสื่อสารจะแข็งแรง และการใช้สานเสวนาจะช่วยให้พื้นที่ไร้ความรุนแรง
- ๒๑) ต้องการเห็นทุกคนมีความสุข การไม่เบียดเบียนกันเป็นสุขใดในโลก
- ๒๒) สักวันหนึ่ง พวกเราทั้งพุทธ อิสลาม จะต้องกลับไปสู่สันติสุข เหมือนเมื่อก่อน
- ๒๓) ได้รู้จักอาจารย์มหิดล ได้รับความรู้ใหม่ ได้เรียนรู้กระบวนการสอนของวิทยากรกระบวนการ
- ๒๔) อยากจะเป็นนักพูดที่ดี พัฒนาตนให้ดีขึ้นกว่าเดิม
- ๒๕) อยากเห็นเยาวชนเกิดจิตสำนึกการให้

กระบวนการสานเสวนา “สานเสวนา” หรือ “การฟังด้วยใจ การฟังอย่างลึกซึ้ง”
ความหมาย คือ การฟังด้วยเมตตา ฟังเอาใจเขามาใส่ใจเรา ฟังด้วยไม่ตัดสินใจไว้ก่อน
กติกาก

ถ้าไม่วางใจกัน เราไม่สามารถคุยกันอย่างเปิดใจกันได้

รักษาวาระตัวเองคือ รักษาเวลา

รักษาวาระคนอื่น คือ ไม่เกินเวลา

กิจกรรมแนะนำตัว

ผู้เข้าร่วมแนะนำตัว และ ความภูมิใจ

๑) พระมหาอุดมธรรมนพ

อยากให้เกิดความสุข ให้เรามาช่วยกันแก้ปัญหาสังคม ยังมีสิ่งหลายอย่างของการไม่เบียดเบียนกันซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสุขในโลก ไม่มีสิ่งอื่นใดมีความสุขนอกจากความสุขในโลกนี้ ชีวิตอาตมามองทุกคนเป็นมิตร ไม่เคยมองคนอื่นเป็นศัตรูทั้งมนุษย์ทุกคนหรือกระทั่งสัตว์เดรัจฉาน ก็เช่นเดียวกัน ล้วนเป็นสรรพสิ่งทั้งนั้นสำหรับปัญหาชายแดนใต้ได้ทำลายทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ความสุข เมื่อก่อนอยู่อย่างสงบพอเกิดเหตุการณ์ การมาอยู่ร่วมกันเป็นสิ่งที่ดี ไม่อยากให้เกิดความบาดหมาง ชีวิตอยู่เพื่อทำให้เกิดความสุขเท่านั้น

๒) พระสมภาร ชาติสารโร วัดนิกรคณาราม (วัดหัวตลาด)

กำลังศึกษาต่อ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย (ห้องเรียนปัตตานี)

สิ่งที่คิดอยู่ในใจ เรื่องสถานการณ์ การอยู่ร่วมกัน เราเป็นคนที่เกิดปัตตานี มีชีวิตอยู่โลกใบนี้จะทำอย่างไรให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีหลักการดำรงชีวิต คือ สี่ล ๕

๑) รักษาชีวิตสัตว์ สัตว์เดรัจฉาน เพราะการเป็นมนุษย์ เราก็เป็นสัตว์อย่างประเสริฐ

“คน” กับ “มนุษย์” มีความแตกต่างกัน เพราะ “มนุษย์” เป็นสัตว์ที่ประเสริฐ หรือ รู้ความผิด ชอบ ชั่วดี

๒) ลักทรัพย์ สัตว์ก็ลักขโมย อยู่เพื่อการดำรงชีวิตให้รอดไปวันหนึ่ง เช่น การลักขโมยในลักษณะของอาหาร “ไก่ต้มอยู่” ลากไปกิน เพื่อกินให้ไปผ่านไปวันๆ ซึ่งมันจะแตกต่างกับ “คน”

๓) โทกหมดเท็จ

๕) อบายมุข ยาเสพติด กินแล้วไม่เมา เมรัย เพราะอบายมุขทำให้มันเสื่อม

คนไทยพุทธอยู่กับสี่ล ๕ เพราะต้องอยู่อย่างมีความสุข ถ้าทุกคนอยู่กับความสุข ความสงบมันก็จะดีขึ้น

จะดีขึ้น

ความภูมิใจ : การใช้ธรรมะสอนคนอื่นๆ

๓) คุณดอเลาะ ดอเลาะ

ตำแหน่ง : โต้ะอิม่ามมัศยิดดารุสลาม ต. หนองแรด อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี

ความภูมิใจ : เห็นสังคมที่สันติสุข

๔) คุณนุสรณ์ เจือจันทร์

ความภูมิใจ : ได้มีส่วนร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมรับประโยชน์

๕) คุณกรรณิการ์ เลาสกุล

ตำแหน่ง พยาบาลปานาเราะ ปัตตานี

ความภูมิใจ : ทำงานช่วยเหลือคนทุกข์ คลายทุกข์ ฟ้นทุกข์กลับไปเพื่ออยู่อย่างสุขสบาย

๖) คุณนงค์เยาว์ แสงสุวรรณโณ

ตำแหน่ง พยาบาลโรงพยาบาลยะรัง ปัตตานี /กลุ่มประชาคม ยะรัง ปัตตานี

ความภูมิใจ : ตั้งใจที่ได้โอกาสทำบุญในวิชาชีพของตัวเอง

: การสร้างสมดุลของการมีชีวิตตั้งแต่เกิดไปจนถึงตาย

สำหรับช่วงปัญหา ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ช่วยให้มีความมุ่งมั่นทำงานมากขึ้น ทำให้ได้เพิ่มพูน
อดทนในการดูแลตัวเอง

๗) คุณนุรนาบี๊ะ เวาะบ๊ะ

ตำแหน่ง พี่เลี้ยงภาคสนามบัณฑิตอาสา มอ.

ความภูมิใจ : ตั้งใจที่ได้เข้าร่วมในโครงการครั้งนี้

๘) คุณนุรไอลดา สะมะแอแจ๊ะอะ

ตำแหน่ง ทำงานที่จังหวัดยะลา เข็มหมวกกะปิเยาะ

ความภูมิใจ : ตั้งใจที่ได้เป็นบัณฑิตอาสา มอ.ตานี

๙) คุณสุภาพ พรหมทองนุ้ย

ตำแหน่ง ครู โรงเรียนสมเด็จพระหลวงพ่อทวด วัดช้างให้

ความภูมิใจ : ได้ดูแลเยาวชน

๑๐) คุณนิภากร นนท์ณรงค์

ตำแหน่ง ครู โรงเรียนสมเด็จพระหลวงพ่อทวด วัดช้างให้

ความภูมิใจ : ทุกอย่างที่ตัวเองได้ทำ

๑๑) นายมามะ เจาะอาแว

ตำแหน่ง กรรมการมัสยิดยามู อ.ยะหริ่ง

ความภูมิใจ : ภูมิใจที่ได้มาเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหา

๑๒)คุณชนิสร์ ชูเลื่อน

ตำแหน่ง อาจารย์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณวิทยาลัย

ความภูมิใจ : เป็นส่วนหนึ่งของการรณรงค์การสร้างใจระหว่างศาสนา แม้ไม่ได้ทำงาน

โดยตรงเรื่อง “สันติวิธี” แต่สำหรับโดยอ้อม ได้ร่วมสอนพระสงฆ์ นักศึกษามุสลิมได้พบปะนักศึกษามุสลิมไม่
เข้าใจสิ่งที่เราคิดว่าเป็นสิ่งที่ผิด

๑๓)คุณสไวก ขอร

ตำแหน่ง ที่ปรึกษาอบต.ทรายขาว และอีก ๑๓ ตำแหน่ง

ความภูมิใจ : ได้เกิดเป็นคน

: และสังคมได้ใช้ผมเป็นประจำ ภูมิใจที่ได้รับใช้สังคม

๑๔) ร.ต.ยงยุทธ เอียวสกุล

ตำแหน่ง   คณะกรรมการลุ่มน้ำปัตตานี

ความภูมิใจ   : ความภูมิใจในครอบครัว ทำงานเพื่อสังคม เพื่อแก้ปัญหาสังคม

๑๕) นายวรยุทธ เบ็ญฮาวัน

ความภูมิใจ   : เกิดเป็นบ่าวของอับดุลเลาะห์ และได้อยู่ร่วมกันกับทุกศาสนา

๑๖) นายสมบัติ ละเอียดเหลือ

ความภูมิใจ   : อยู่ด้วยความว่าง

๑๗) รศ.ดร.มาร์ค แอสคิว

ตำแหน่ง   อดีตเป็นอาจารย์ประจำอยู่ที่มหาวิทยาลัย วิกเตอเรีย ออสเตรเลีย อยู่เมืองไทยมากกว่า ๒๐ ปี เป็นนักวิจัยเมืองไทย ๑๐ ปี และเป็นนักวิจัยในพื้นที่ปัตตานีมากกว่า ๔ ปีเป็นคนศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์ เคยบวชเป็นพระที่อิสาน และมีเพื่อนเป็นมุสลิมเยอะ

ความภูมิใจ   : ได้รู้จักคนที่หลากหลายวัฒนธรรมอื่น โดยเฉพาะ ๔ ปี ที่ได้อยู่ปัตตานีที่ผ่านมาได้เจอคนที่น่ารัก ที่สุด คือ “คนไทย” และเป็นห่วงจากทุกคน

๑๘) นางสมพร แวสง่า

ตำแหน่ง   ตัวแทนศูนย์การพัฒนาธรรมชาติปไตในปัตตานี อ.ยะหริ่ง

ความภูมิใจ   : เป็นส่วนหนึ่งในส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในพื้นที่ ด้วยจิตใจสำนึกที่เต็มใจ

๑๙) นายอาดัม เจาะอามี

ตำแหน่ง   วพศ. รุสะมิแล

ความภูมิใจ   : เกิดมุสลิมได้ทำงานร่วมกับทุกคน (หลายๆศาสนา) ได้มีส่วนร่วมในครั้งนี่และครั้งต่อไป และเข้าร่วมเพื่อได้พัฒนาตัวเอง

๒๐) คุณเดมะ ดาโอะ

ตำแหน่ง   ต.ท่าเรือ อ.โคกโพธิ์

ความภูมิใจ   : ได้เข้าร่วมประชุมครั้งนี้

: การเสวนาการแก้ไขปัญหา

๒๑) คุณอับดุลเราะห์หมาน บัสดี

ตำแหน่ง   อิมามมัสยิดนิฟะห์

ความภูมิใจ   : ได้รับเชิญเป็นผู้ดำเนินการร่วมประชุม และทุ่มเทความคิดและความเข้าใจ เพื่อนำไปสู่สันติสุขใน ๓ จังหวัดต่อไป

๒๒) คุณชุตินา เสียรอินทร์

ตำแหน่ง   ประธานศูนย์ประสานอบต.ทรายขาว /ข้าราชการที่เคยสอนปอเนาะ ต.ทรายขาว

ความภูมิใจ   : ที่ได้ช่วยเหลือกิจกรรมที่อยู่ในชุมชน ได้รู้จักคนอื่นนอกจากการเป็นครูเพียงอย่างเดียว

๒๓) นายกอเซ็ง อูเซ็ง

ตำแหน่ง : คอเต็บ และผู้ประสานเครือข่ายยุติธรรม

ความภูมิใจ : ส่วนร่วมในการทำงานของสังคมเกิดมาบนโลกนี้เพื่อมนุษยทุกคนทำได้แต่ไหนก็ได้เช่นนั้น

๒๔) ร.ต.ต. รอละ เจ๊ะมิง

ตำแหน่ง : ตำรวจสถานีตำรวจภูธรแม่ลาน อ.แม่ลาน จ.ปัตตานี

ความภูมิใจ : อยากรู้จักทุกคน และได้ทำงานในสิ่งที่อยากทำ “ชุมชนสัมพันธ์” สำหรับกิจกรรม : การได้ฟังคนอื่นบ้าง รู้สึกยินดีมาก

๒๕) นายเพิ่ม แก้ววงศ์จันทร์

ตำแหน่ง : ชาวบ้านปนาเราะ

ความภูมิใจ : หลายๆหน่วยงานเป็นห่วงเป็นใยในการแก้ไขปัญหา ๓ จังหวัดชายแดนใต้ อยากให้ใช้โครงการนำเสนอสานเสวนา โดยไม่ใช้ความรุนแรงมาเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหา

๒๖) คุณณรงค์ ชูแว่น

ตำแหน่ง : ข้าราชการบำนาญ กรมการพัฒนาชุมชน

ความภูมิใจ : การได้ร่วมสัมผัสระหว่างไทยพุทธ มุสลิม และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี การร่วมสานเสวนาเป็นแนวทางที่ดี เพราะศาสนาทั้งสองอยากให้มีการพูดคุยปรึกษากัน เพราะมันจะสงบลงได้ เป็นสิ่งที่ดีมาก ฟังดูเหตุการณ์มีแต่ความรุนแรงยิ่งขึ้น

๒๗) คุณอุบล หนูเรือง

ตำแหน่ง : อดีตข้าราชการครู “ริอเสาะ”

ความภูมิใจ : ที่ได้ให้การศึกษาแก่เด็ก ๓ จังหวัดได้รู้หนังสือ เพราะการศึกษานำไปประกอบอาชีพได้และเข้าใจวัฒนธรรมประเพณีพอสมควร

๒๘) คุณกอเซ็ง แลเบาะ

ตำแหน่ง : สมาชิกอบต. รุสะมิแล / ประธานอสม. รุสะมิแล

ความภูมิใจ : รับใช้พ่อแม่พี่น้อง ประชาชนและสังคม

๒๙) คุณดำรงค์ กาเดร์

ตำแหน่ง : บิหลันปัตตานี / ประธานอสม. อ.เมือง ปัตตานี / ทำงานอาสาสมัครคุมประพฤติดูแลเด็กติดยาเสพติด

ความภูมิใจ : ไม่ว่าปัญหาอะไรจะเกิดขึ้น ถ้าสังคมไม่ช่วยกันก็สามารถแก้ไขปัญหาได้ ประเด็นต้องอยู่ที่คนในชุมชน ที่พร้อมทำงานด้วย “จิตอาสา”

๓๐) คุณอาลี เจะเลาะ

ความภูมิใจ : ดีใจที่ได้เข้าร่วมอบรมครั้งนี้ ครั้งที่ ๒

๓๑) คุณมะเซ็ง บากา

ความภูมิใจ : อยากจะขอให้สังคมที่นี้สันติสุข ไม่ว่าศาสนาใดก็แล้วแต่

โดยถ้ำอิสลาม : ขอดูอาร์ : ศาสนาอื่น : ขอพร

๓๒) คุณมะคอรี มุตะวัลลี

ตำแหน่ง : อิมาม โศกโพธิ์

ความภูมิใจ : มีความสนใจที่จะทำให้บ้านเมืองอยู่เป็นสุขเหมือนในอดีตที่ผ่านมา ที่ไปไหนช่างมีความสุขเหลือเกิน ขอให้พรทุกท่านที่ขอไป พระเจ้ารับไปด้วยเถอะ

๓๓) คุณดลฮาฟ สาหล่าสุหรี

ตำแหน่ง : คอเต็บมัศยิดนักจุจิน โศกโพธิ์

ความภูมิใจ : ที่ได้มาในวันนี้ ไม่ว่าจะศาสนาใดก็ต้องการสันติสุขและความสะดวกสบาย และการไม่เป็นศัตรูซึ่งกันและกัน

๓๔) พระมหาสุรินทร์ วัดจุฬามณี อ.สายบุรี

ความสัมฤทธิ์ผลคือเป้าหมายหลักของศาสนา นำไปสู่ชีวิตแห่งความรอด การเข้าร่วมครั้งนี้อย่างน้อยได้แลกเปลี่ยนและสานต่อความรู้ให้เต็มเปี่ยมมากขึ้น

๓๕) ร.ต.ต. อรุณ อรุณมากรวงศ์ลักษณ์

ตำแหน่ง : ทหาร บัตตานี

ความภูมิใจ : การได้เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้

๓๖) นายวิรัตน์ เลิศวิธิ

ตำแหน่ง : อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย

: มีความสนใจร่วมเสวนา เพื่อนำประโยชน์ในการใช้ในการดำเนินชีวิต

สรุปช่วงแรก

กิจกรรมแนะนำตัว : ใช้เพื่อจำเป็นเพื่อให้เกิดการพูดคุยกันได้

เช่น ใช้ในการทำงานสอน ในโรงเรียน อาจารย์สอนนักศึกษา โต๊ะอิหม่าม ครู ฯลฯ

กิจกรรมการฟัง : การที่เราได้ฟังคนอื่นนั้นเราต้องรู้ว่าเราฟังจริงหรือไม่ และอย่าตัดสินใจไว้ก่อนหรือไม่ ความดีและคุณค่าภายในก็จะเกิดขึ้น เกิดการเรียนรู้ผ่านทั้งประสบการณ์ตรง : จะช่วยในการพัฒนาภายในจิตใจไปด้วยดี เช่น ปัญหาวัยรุ่นสร้างปัญหาใน ๑ จังหวัด ต้องการการยอมรับในสังคม เช่น การติดต่อลูกค้าที่เชื่อที่คิดว่าทำอะไร เราต้องช่วยนำเอาความดีของเขาออกมาได้

กิจกรรมเมล็ดถั่วเขียว

วิธีการ มีถั่วพลาสติก ๒ ถ้วย ๑ ถ้วยสำหรับใส่เมล็ดถั่วเขียว ส่วนอีก ๑ ถ้วยว่างเปล่า

ให้แต่ละท่านที่มีอุปกรณ์นี้ถึงความดีของแต่ละคน แล้วให้แทนเป็นเมล็ดถั่วเขียว ใช้เวลาประมาณ ๑๐ นาที สำหรับคนฟัง “ฟังอย่างมีเมตตา” และ “สังเกตสภาวะจิตของตัวเอง”

ตัวอย่าง: ความดี

คอเต๋บดลฮาฟ สาหล่าสุหรี

เมล็ดที่ ๑ : ภูมิโนในความเป็นมนุษย์ มีศักดิ์ศรี มีคุณค่า

เมล็ดที่ ๒ : เป็นมนุษย์แล้วยังเป็นคอเต๋บ ได้ดูแลกิจกรรม ซึ่งเป็นความดีเกี่ยวกับให้ความรู้กับชุมชน

พระสมมารถ ขติสโร วัดนิกรคณาราม

เมล็ดที่ ๑ : การได้ชาติของการเกิดเป็นมนุษย์ ได้พบศาสนามันยากแสนยากเหมือนหนึ่งการได้สร้างความคิด

เมล็ดที่ ๒ : การบวชทำให้พ่อแม่สบายใจ ได้ช่วยเหลือทุกชั้นทุกวรรณะ ที่ตกทุกข์ได้ยาก

ตัวอย่าง : คนฟัง

“สภาวะจิต”

คนที่ ๑ : พลอยยินดี และอยากทำเหมือนเขา อยากทำได้อย่างนั้นบ้าง

คนที่ ๒ : อยากทำให้ได้อย่างนั้นบ้าง

คนที่ ๓ : อยากทำความดีเหมือนกัน

คนที่ ๔ : ทำอยู่แล้วอยากทำเพิ่มขึ้น

สถานเสวนา “คำสอนและการปฏิบัติของเพื่อนต่างศาสนาที่อาจไม่เข้าใจหรือถูกเข้าใจผิด”

(จาก POWER POINT)

สถานเสวนา คือ “การเอาใจเขามาใส่ใจเรา การฟังด้วยใจ”

รูปที่ได้เห็นใน ๓ จังหวัด พยายามทำให้คนพุทธกับมุสลิม แม้มีความเชื่อที่แตกต่างกัน ให้แตกแยกกัน เราอยากเป็นเครื่องมือของเขา เริ่มจากเหตุการณ์ ๕ ปีที่แล้ว พยายามทำอะไรให้ ๓ จังหวัดสงบสุข ทุกคนล้วนมีคุณค่าในตัวเองการสื่อสารสื่อสังคม พฤติวัฒนธรรมการเปิดพื้นที่ทางความคิดสร้างให้ทุกคนเท่าเทียมกัน

เวลาเราจัดกิจกรรม เราไม่ได้สอนผู้เข้าเรียน แต่เราต้องการให้มีการถอดบทเรียน การให้ความสำคัญทั้งผู้หญิง ผู้ชาย สร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมร่วมกัน การใช้การฟัง ใช้กระบวนการนี้มา ๕ ปีแล้วด้วย และยังคงทำสื่อเหลือง สื่อแดง เช่นเดียวกัน

การลงพื้นที่ เราก็ดำเนินการ เพื่อตอบคำถามทำไมต้องสถานเสวนาเพราะมีเรื่องของ อัตลักษณ์ ลักษณะเฉพาะคนที่ทำให้มีชีวิตอยู่ได้อย่างสงบสุข เช่น ได้ เรื่องภาษาเพราะใช้ชีวิตและปกครองตนเองได้ ซาติ พันธุ์ก็เช่นเดียวกัน

บทเรียนแรก การแตกต่างในเรื่องวัฒนธรรม เช่น การกิน วิธีการ “การกินกับมือ” หรือ “การกินกับช้อน” ล้วนเป็นอัตลักษณ์ที่เขาอยากบอก ความแตกต่างเป็นเรื่องธรรมดา เราเคารพความแตกต่างที่เกิดขึ้นทุกอย่าง เวลาเกิดปัญหาพยายามใส่คุณค่าให้ตัวเองเหนือกว่า นำไปสู่ปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น คนไทยภาคกลาง มองว่าตัวเองเหนือกว่า ปัญหาที่ย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ

เรื่องเพศ ชาย หญิง เราไม่ยอมรับในเพศทางเลือก ศาสนาไม่ยอมรับ แต่ในความเป็นมนุษย์ เขาก็ยังเป็นมนุษย์ เช่น อยู่ใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ได้รับการยอมรับ เขาก็ไม่มีพื้นที่อยู่ นำไปสู่กลุ่มต้องการนำกลุ่มนำไปทำความผิดเพื่อที่ทุกคนยอมรับเขา มามองกันว่าทำอะไรศาสนาจะยอมรับเขาได้

การศึกษา การศึกษาในระบบ เห็นคนไม่มีการศึกษาไม่มีคุณค่า เช่น คนกรีดยางไม่จำเป็นต้องมีการศึกษาสูง แต่เขาเก่งในด้านนี้เราก็ต้องยอมรับ

สถานภาพทางเศรษฐกิจ ชุมชน วัฒนธรรม จะยอมรับ เชิดชู ด้วยความดี ไม่ดูถูกคนจน คนด้อยโอกาส แหล่งทุนกันดาร เป็นหน้าที่ของชุมชนพุทธมุสลิมนำไปสู่การที่ปฏิบัติศาสนาน้อยต้องเน้นความเท่าเทียมกัน

ฯลฯ

ดังนั้นเราต้องอยู่ท่ามกลางความหลากหลายในสังคมที่แตกต่างได้ โดยไม่เอาอัตลักษณ์รามาคัดสินว่าใครผิด จุดมุ่งหมายสูงสุดของศาสนาแตกต่างกัน แต่ละหลักปฏิบัติเหมือนกัน ทุกศาสนาไม่มุ่งทำลายกัน

- ๑) ปฏิบัติเป็นเรื่องของการเคารพกัน
- ๒) สอนให้ปฏิบัติกับคนอื่นด้วยความซื่อสัตย์และยุติธรรม เช่น ครอบครัว การไม่พอใจถึงทุบตีทำลายร่างกาย เราต้องซื่อสัตย์และยุติธรรมกับคนอื่น
- ๓) คิดทำพูดและทำสิ่งที่ดี เราต้องทำความจริงให้ปรากฏ คิดทำพูดในสิ่งที่จริง ทำได้จริงปฏิบัติตามศาสนาที่ดี
- ๔) ทุกศาสนาสอนเรื่องความรัก

๕) สามศาสนาสอนการให้ทำ“สถานเสวนา” เพราะมีบางส่วนที่คำสอนที่คล้ายคลึงกัน “การเอาใจเขามาใส่ใจเรา”

ดังนั้น “สถานเสวนา” ทำเพื่อเรียนรู้ จากสังคมที่แตกต่างกัน โดยการฟัง เช่น จากหนังเรื่องหนึ่ง การที่นักเรียนแต่งตัวมาเรียนด้วยชุดสกปรก ครูก็ตัดสินเด็กคนนั้นว่าไม่เอาถ่าน แต่เมื่อครูได้เห็นบันทึกของเด็กนักเรียนคนนั้น เพราะมีปัญหาในชีวิต เป็นข้อสรุปที่ดีว่า อย่าฟังด่วนตัดสินไปก่อน ทั้งที่จริงเราต้องฟังก่อน

สถานเสวนาไม่เคยเปลี่ยนแปลงใคร จุดยืนของตัวเองยังคงอยู่ แต่จะใช้ความเป็นมนุษย์เปลี่ยนแปลงตัวเอง ความเป็นมนุษย์ รักสุข เกลียดทุกข์ ไม่ว่าศาสนาใด ศาสนาจะสอนเรื่องผดุงความเป็นศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เพื่อสันติสุขให้เกิดขึ้นได้

การฟัง เพื่อเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ การเข้าใจได้ สถานเสวนา คือ ฟังอย่างลึกซึ้ง ฟังอย่างเมตตา

- ฟังตัวเอง เปลี่ยนจิตเล็กเป็นจิตใหญ่ “การรู้จักตัวเอง”

- ฟังผู้อื่น

- ฟังความเจ็บ เคารพในความเจ็บ

- ฟังผลจากสิ่งที่คนอื่นพูด ตนเองพูด เพื่อการฟังอย่างไตร่ตรอง เพื่อทำทนายตัวเอง สติเป็นอย่างไร

การประชุมครั้งนี้เป็นพื้นที่ปลอดภัย คำพูดแต่ละคนทุกอย่างไม่มีใครผิด เป็นเพียงความแตกต่างและตรงข้ามเท่านั้น สถานเสวนา เน้น ทักษะการฟัง พุคน้อยที่สุด เช่น

๑. ปัญหาเรื่องสมุนไพรรักษาโรคใน โลกโพธิ์ ขัดแย้งกับภาครัฐ เอาที่ดินไปให้คนจนที่ลงทะเบียนบ้านคนจน เมื่อได้ไปจัดสถานเสวนาให้ ตัวแทนจากภาครัฐเข้าร่วมด้วยสีหน้าเครียด กลัวถูกโจมตีว่าเขาผิด บอกชาวบ้านอย่างตัดสินว่าเขาผิด ทุกคนบอกเพียงว่าป่าเหล่านี้ผิด การใช้ “ตำนานปู่จระเข้” เป็นภูมิปัญญารักษาป่าได้ มีชาวบ้านเริ่มโจมตี รัฐบาล ภาครัฐ แต่ตัวแทนจากภาครัฐ พูดเพียงว่า “ขอโทษ และขอความเห็นใจ” เพียงทำตามคำสั่งของหน่วยเหนือ ชาวบ้านฟังแล้วรู้สึกไม่ยอมให้ใครเสียหาย จึงเอาเอาความเป็นมนุษย์ โดยเจ้าหน้าที่รัฐขอโทษและแจ้งว่าจะไปดำเนินการแก้ไขได้อย่างไร

๒.บ้านควนโนรี ปัญหาเรื่องขยะ ขายที่ดิน ไม่รู้เอาไปทำอะไร กลายเป็นที่กองขยะ เป็นความทุกข์ทรมานของชาวมุสลิม เราเข้าไปร่วมช่วยการสถานเสวนา โดยเอาชาวบ้านและภาครัฐ ทุกคนในวงการประชุมทำเทียมกัน ได้ทำกิจกรรมเอาใจเขามาใส่ใจเรา

กิจกรรมโลกทั้งผองพี่น้องกัน (เด็ดดอกไม้สะเทือนถึงดวงดาว)

วิธีการ ยืนเป็นวงกลม หันหน้าเข้าหากัน โดยให้มองหาใครสักคน (คนที่ ๑) คนอยากคุยกับใคร (คนที่ ๒) เป็นการทำให้เป็นกิจกรรมสามเหลี่ยมด้านเท่า

กติกา การรักษาสมดุล เพื่อรักษาความเป็นปกติ เพื่อรักษาระยะห่าง เพื่อรักษาความสมดุลของการทำสามเหลี่ยมด้านเท่า

จากกิจกรรมต้องการสื่อสารอะไร(บอกอะไร)

- ๑) รักษาความเป็นปกติเอาไว้
- ๒) ทุกคนมีความหมายและคุณค่าในแต่ละคน เพราะถ้าเป้าหมายต่างกันก็วุ่นวายได้
- ๓) การให้เกียรติซึ่งกันและกัน คือ เวลาเราเดินมาเราต้องน้อมน้อม
- ๔) ทำให้เกิดความรู้สึกว่าทุกคนมีเป้าหมายร่วมกับเรา เพราะเมื่อเราเขยื้อน ทั้ง ๓ คนก็เขยื้อนพร้อมกัน
- ๕) สร้างความสมดุล เมื่ออยู่ร่วมกันในสังคม
- ๖) สับสนวุ่นวาย ถ้าเราไม่เข้าใจเขา เข้าใจเรา ถ้าต่างคนต่างๆเดิน(ขยับ)ก็จะชนกันก็จะสามารถนำไปสู่ความรุนแรงได้
- ๗) เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี
- ๘) เป็นสังคมหนึ่งนำไปสู่การสร้างสมดุล ของการให้เกียรติซึ่งกันและกัน
- ๙) การอยู่ในสังคมในบ้าน นำไปสู่การเข้าหาอีกฝ่าย ต้องมีการพูดคุยเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี เพราะถ้าไม่มีการสื่อสารแล้วเราจะอยู่ด้วยกันได้อย่างไร

สรุปจากกิจกรรม

- เป็นการสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เมื่อคนอื่นขยับ ย่อมมีผลต่อคนอื่นไปหมด
- เมื่อลองเอาดินสอมาขีดก็จะได้สามเหลี่ยมด้านเท่าที่ทับซ้อนกัน ซึ่งเมื่อเราจะแก้ปัญหาที่ต้องพยายามแก้จากข้างล่างไปสู่จุดบนสุด

กิจกรรมนิทาน

เนื้อเรื่อง : มีสัตว์เลี้ยง ๓ ชนิด คือ ไก่ แพะ วัว และสัตว์ไม่ได้เลี้ยง หนู

วันหนึ่ง ชาวนาไปซื้อคอกกับหนูมา หนูรู้เลยกลับไปบอกไก่ ไก่พูดว่า “ไก่รู้แล้ว ไม่ใช่เรื่องของฉัน” หนูไปหาแพะ แพะบอกว่า “กับคอกหนูมาฉันไม่ได้” ไปบอกวัว “วัวบอกว่าดูแลตัวเองให้ดีนะ แต่กับคอกก็ทำไรฉันไม่ได้หรอก” หลังจากนั้น หนูถูกกับคอกหนู ภรรยาไม่เห็นจึงถูกงัด จึงไปส่งโรงพยาบาล เมื่ออยู่โรงพยาบาลถูกบำรุงรักษาด้วย “ซูปไก่” เมื่อไม่หายจึงกลับบ้าน เมื่อเพื่อนบ้านมาเยี่ยมก็ได้ “มาแพะมาเยี่ยม” ภรรยาชาวนาไม่หายแต่กลับตาย “ชาวบ้านจึงล้มวัว” เลี้ยงในงานศพดังกล่าว

จากนิทาน : สรรพสิ่งล้วนเชื่อมโยงกัน จากนิทาน : กับคอกหนูเพียงอันเดียว สัมพันธ์กันทั้งหมด ปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งไทยพุทธ มุสลิมจะมองว่าธุระไม่ใช่ ทุกคนต้องช่วยเหลือกัน

จากนิทานฟังแล้วรู้สึกอย่างไร

ผู้เข้าร่วม :

- ๑) มองเหมือนเรื่องไกลตัว ถ้าไม่คิดแก้ไขอาจเกิดปัญหาได้
- ๒) เป็นจุดเล็กๆ ที่จะช่วยสังคม บ้านเมือง ช่วยประเทศชาติได้มาก เช่น เริ่มจากจุดเล็ก คือ “เด็ก”
- ๓) อย่างพยายามซิงคิงคิงเด่น ทุกศาสนาอยู่ร่วมกันได้
- ๔) ถ้าไม่ช่วยกัน สิ่งที่เคยร้อนที่เกิดขึ้นมา ย้อนมาสู่ตัวเองได้

สรุป การช่วยเหลือซึ่งกันและกันเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ประารถนาดีต่อเขา ผลสุดท้ายก็อยู่อย่างสันติ

ช่วงที่ ๓ แบ่งกลุ่ม พุทธ ๒ กลุ่ม มุสลิม ๒ กลุ่ม

- คำถามหลัก**
- ๑) กลุ่มศาสนาเดียวกัน(มุสลิม/พุทธ) เห็นอะไรที่สงสัยหรือที่เห็นต่างกัน
  - ๒) กลุ่มต่างศาสนา(มุสลิม/พุทธ)ที่มีข้อสงสัย/ข้อปฏิบัติของเพื่อนต่างศาสนา(มุสลิม/พุทธ)

กติกา ทุกคนมีสิทธิพูดในกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน

กลุ่มที่ ๑ (มุสลิม) :

๑) กลุ่มศาสนาเดียวกัน (มุสลิม/พุทธ) เห็นอะไรที่สงสัยหรือที่เห็นต่างกัน

- การเลือกอิหม่าม ในอดีต เลือกจากคุณสมบัติ คือ ต้องเก่งศาสนา จิตอาสา เคารพนับถือ ไม่มีอะไรเป็นผลตอบแทน ในปัจจุบัน แบ่งพรรคพวก ๒ พรรค ๒ ฝ่าย

- เรื่องเรียน ความเห็นที่แตกต่างกัน เรียนมาแตกต่างกัน นำไปสู่ปัญหาความแตกแยก บานปลายได้ ซึ่งเป็นผลจากการเรียนและผลประโยชน์

- เรื่องละหมาดในวันอารีอาฮอ เรื่องของการละหมาดในมัสยิดหรือสถานที่กว้าง

- เรื่องเมอลิด

- เรื่องเชือดไก่

- การทำบุญ การจ้างคนไปเผ่ากูโบร์ เพื่ออ่านอัลกุรอานให้ฟัง

๒) กลุ่มต่างศาสนา(มุสลิม/พุทธ)ที่มีข้อสงสัย/ข้อปฏิบัติของเพื่อนต่างศาสนา

- ทำไมอยู่ก่อนแต่ง บาบหรือไม่

- พระทำไมแต่งงานไม่ได้

ก่อนบวช ถ้าแต่งงานก่อนบวชบุญจะได้ไม่ถึงบิคารมาดา แต่ถ้าไม่มีลูกครอบครัวบุญทั้งหมดก็ได้บิคารมาดา แต่ถ้ามีครอบครัวก่อนบวชนั้นจะทำให้มีข้อครหาคำติเตียน และขัดข้องวินัย เพราะจะคั่นถึงครอบครัว ห่วงครอบครัวมากกว่า เพราะการบวชเพื่อการสำรวม กาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย

- อยากรู้ความเป็นมาของการบวชนาค

พญานาคแต่งกายเป็นมนุษย์เพื่อต้องการบวชนาคคือบุคคลที่จะบวช โทณหวัสละความสวยงามแล้ว

- ทำไมพระต้องแต่งชุดเหลืองด้วย

จิวรมีความสำคัญมาก พระพุทธเจ้าและพระอานนทขึ้น ไปภูเขาเห็นชวานาแบกคันไถ ถือจบชวานานั้นเรียกว่า “ชาวเมืองมคช” พระพุทธเจ้ามองลงไปใ้ไร่นั้น พระพุทธเจ้าบอกพระอานนทว่าเราเป็นหนี้ชวานา ข้าวที่เรากินคือของชวานา ข้าวที่จะ ได้มาแต่ละเม็ดมันมาด้วยความยากลำบาก วันหนึ่งข้าวเติบโตเป็นสีเหลือง เหมือนสีจิวร จึงเป็นที่มาของจิวรสีเหลืองตั้งแต่นั้นมา สีของข้าว คือ “พระคุณ เมตตาคุณ มหากษัตริคุณ”

- ทำไมพระปฏิบัติศีลไม่เหมือนคนทั่วไป

ต้องให้มีความแตกต่างกับชาวบ้าน เพราะเราต้องเป็นครูสอนชาวบ้าน “พระคุณอยู่เป็นสมมติสงฆ์ บวชเพื่อศึกษา” ทำไมต้องขอข้าวชาวบ้านกิน ต้องโปรดสัตว์วิบาตร เพราะจะได้นึกถึงบุญคุณของชาวบ้าน ถ้าทำตัวไม่เรียบร้อยไม่เหมาะสม ทำไมต้องเหนื่อชาวบ้าน ไม่เช่นนั้นชาวบ้านจะไม่ใส่บาตรให้กิน

- พระทำไม้สองเพศ

เป็นเหนือกว่าพ่อแม่เพราะพ่อแม่ต้องมากราบไหว้ตลอดเวลา เวลามีบวชถือเพศพ่อ เวลาบิณฑบาตรคือถือเพศแม่เหมือนคนท้อง

กลุ่มที่ ๒ (พุทธ)

๑) กลุ่มศาสนาเดียวกัน(มุสลิม/พุทธ) เห็นอะไรที่สงสัยที่เห็นต่างกัน

- เรื่องผลประโยชน์
- ความคิด
- วัตถุนิยม

๒) กลุ่มต่างศาสนา(มุสลิม/พุทธ)ที่มีข้อสงสัย/ข้อปฏิบัติของเพื่อนต่างศาสนา

- เวลาทำบุญต่างศาสนาบาปหรือไม่

ในศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี การบริจาคสามารถได้ การทำทานสามารถได้ การทำบุญต่างศาสนาสามารถทำได้ มีข้อแม้เพียงอาหารกินเท่านั้น เช่น เรื่องของภานะ เป็นเรื่องของความสะอาดเป็นหลัก ต้องทำความสะอาดตามแบบอิสลาม การปรุงตามแบบอิสลาม การซื้อก็ต้องเป็นแบบซื่อขาย ถ้าเป็นเนื้อเป็นเลือด ต้องหั่นก่อนเพื่อให้ น้ำไหลผ่าน ถ้าใส่เนื้อปนเลือดจะล้างก็ล้างก็ไม่สะอาด กลวิธีเช่นนี้จำเป็นสำหรับมุสลิม เรื่องภานะที่ปะเปื้อนไปด้วยหมู ตามหลักก็ต้องมีวิธีการล้างของมัน (การกินบุญทำได้ แต่ต้องตามหลักของศาสนาเท่านั้น)

- การซุบปะของมุสลิมมีจริงหรือไม่ ผิดกฎระเบียบของศาสนาหรือไม่

ตามหลักจะย้อนยุคไปตามศาสดา การเผยแพร่ศาสนาในสมัยนั้น ศาสดานำศาสนาใหม่มา คือ “ศาสนาอันดีสุข” แต่อิสลามไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นศาสนาสากล แต่ศาสนาที่แท้จริงคือ ศาสนาอิสลาม เมื่อไปเผยแพร่ที่เมกกะ ๑๑ ปี มีวิธีการทำลายทุกวิถีทาง เมืองเมดินะเผยแพร่ ๑๐ ปี พยายามจนถูกมองว่าท่านเป็นคนดีได้ศาสนาใหม่มา รู้สึกเป็นสิ่งที่ถูกต้องนำไปสู่ความแตกต่าง เกิดการต่อต้าน นองเลือด นำไปสู่การต่อสู้การต่อต้าน คือ ใครมาทำลายอิสลามจะต้องต่อสู้ คำว่า “ซุบปะ” เราตกลงกัน เรานับถืออิสลามเราต้องเผยแพร่ต่อ หลักในการเผยแพร่ “ไม่มีพระเจ้าองค์ใดนอกจากพระอัลเลาะห์” ดังนั้นเมื่องมานิยะจึงมีอิสลามยะคนมีเข้าอิสลามส่วนใหญ่ไม่กลับมาศาสนาอื่นอีกแล้วและจะดำเนินการเผยแพร่ศาสนาต่อไป

- การเว้นการละหมาดถ้าไม่มีละหมาดจะบาปหรือไม่ ถ้าไม่ละหมาดชดเชยจะบาปหรือไม่

การละหมาดเป็นสิ่งที่จำที่ทุกคนต้องทำตั้งแต่ อายุ ๑๕ ปีขึ้นไป และอายุ ๑๕ ปีลงมาพ่อแม่ต้องบังคับให้ลูกละหมาดตามเวลา นอกจากผู้ไม่สามารถทำได้ เช่น ป่วยไข้ มีทางออก คือ ในกฎการละหมาด “ใช้สิ่งอื่นมาล้างแทนน้ำละหมาด เช่น ฟุน เรียกว่า “ชะยามุล” หรือ เมื่อหายจากการป่วยไข้ให้ละหมาดทดแทน มุสลิมทุกคนไม่ว่าอย่างไรต้องละหมาด นอกจากผู้หญิงตั้งครรภ์ และผู้หญิงมีประจำเดือน หรือ เข้าปฏิบัติการณ์ในพื้นที่ ต้องชดใช้เวลา ไม่ว่างไรก็ต้องละหมาด ในกฎบัญญัติอิสลามได้ระบุไว้หมดเลย การชดใช้ต้องชดใช้ตามจำนวนที่ไม่ได้ละหมาด อยู่ที่การบริหารเวลาของเราเอง

- ไทยพุทธเข้าไปมัสยิดได้ไหม

“สถานที่ซุญด” ผู้ที่เข้ามัสยิดไม่ได้คือคนที่ร่วมกามกับภรรยาไม่ได้อาบน้ำ คนที่มีประจำเดือนก็ไม่สามารถเข้าได้ หรือจะเข้าได้เมื่อได้รับอนุญาต

- ทำไมวันศุกร์ผู้หญิงไม่ให้เข้ามัสยิด

ผู้หญิงทำได้ แต่ไม่นิยม ผู้ชายต้องละหมาดวันศุกร์ตามบัญญัติในสถานที่ที่ต้องมีคน ๔๐ คนขึ้นไป และวันศุกร์เป็นวันสำคัญ เป็นข้อบัญญัติ นอกจากผู้ที่ทำงานนอกสถานที่ ต้องละหมาดในที่ใกล้ที่สุด แต่ความจำเป็นต้องละหมาดวันศุกร์

- ญาติที่เสียชีวิตจะไปเยี่ยมได้หรือไม่

ไปไว้อาลัยได้ ไปเจาะจงงานศพเลยไม่ได้ ใส่ชุดดำก็ไม่สมควร

- คนไทยพุทธขอเงินบริจาคมัสยิดสร้างวัดได้หรือไม่

อิสลามมีบทบัญญัติว่าบริจาคเพื่อพิธีกรรมทางศาสนาไม่ได้ แต่ถ้าบริจาคเพื่อการสร้างรั้ววัดนั้นได้ แต่ถ้ามีประโยชน์ส่วนอื่นนั้นได้ คือเจาะจงเรื่องศาสนาไม่ได้ แต่เงินไทยพุทธสร้างมัสยิดได้ จริงๆอยู่ที่เจตนาบริจาคได้แล้วสามารถแบ่งออกได้ บางสายสำนักคิด เพราะมัสยิดทั้งหลังต้องได้เงินจากมุสลิมเท่านั้น มีบางอย่างเท่านั้นที่สามารถได้เงินจากศาสนาอื่นมาสร้าง

- อาหารฮาลาล ข้อบัญญัติทางศาสนา อะไรบ้างกินได้ อะไรบ้างกินไม่ได้ การเชือดสัตว์ต้องเป็นมุสลิมเท่านั้น เพราะต้องมีการกล่าวคำปฏิญาณกับอัลลฮะที่เท่านั้น อุปกรณ์ทุกอย่างต้องมุสลิมเท่านั้น

กลุ่มที่ ๓ (มุสลิม)

๑) กลุ่มศาสนาเดียวกัน(มุสลิม/พุทธ) เห็นอะไรที่สงสัยที่เห็นต่างกัน

- ภาษา จังหวัดศตูล การเข้าใจต่างกัน ภาษาการสื่อความหมายที่แตกต่างกัน

- การแต่งกาย บางพื้นที่ไม่คลุมอียาบ

- ประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรมเข้าไปได้ หรือเข้าไม่ได้

- ความเชื่อ เรื่องผู้ป่วย การให้พยาบาล ผู้หญิงผู้ชาย บางพื้นที่ ดูแลได้ บางพื้นที่ไม่ได้ บางพื้นที่

รักษาหมอบ้าน หมอปัจจุบัน

- ผู้หญิงการทำงาน บางพื้นที่ไม่ให้ทำงานนอกบ้าน

๒) กลุ่มต่างศาสนา(มุสลิม/พุทธ)ที่มีข้อสงสัย/ข้อปฏิบัติของเพื่อนต่างศาสนา

- ทำไมตายแล้วต้องเผา ศาสนาอื่นฝังหมด

- สวรรค์นรกมีจริงหรือ

- ทำไมต้องสร้างพระพุทธรูปบนยอดภูเขาหรือที่สูง

คือ ให้สูงเด่นอย่างสง่าเพื่อเคารพสักการะบูชา

- เพราะเหตุใดพระบิณฑบาตไม่สวมรองเท้า

ฝึกความอดทน อดทนต่อความร้อน ความหนาว ความเจ็บใจ ปล่อยวางรูป ลด กลิ่น เสี่ยงบทบัญญัติมีเรื่องการใส่รองเท้า เพราะมีโรค “ตาปลา”จึงอนุญาตให้ใส่รองเท้าได้ แต่ห้ามใส่หุ้มส้น

- มีความรู้สึกอย่างไรเมื่อต้องเปลี่ยนศาสนา เวลาแต่งงาน

เรามีความรู้สึกปกปิดอยู่ที่ใจ เพราะไม่มีการบังคับ

กลุ่มที่ ๔ (พุทธ)

๑) กลุ่มศาสนาเดียวกัน(มุสลิม/พุทธ) เห็นอะไรที่สงสัยที่เห็นต่างกัน

- การเข้าวัดทำบุญจะเป็นผู้หญิง ผู้ชายไม่ค่อยเข้าวัด
- ผลประโยชน์แอบแฝง บางวัดมีวัดอุ้มงคล กำหนดราคา
- การจัดระเบียบวัด ขาดการเข้าใจใส่

๒) กลุ่มต่างศาสนา(มุสลิม/พุทธ)ที่มีข้อสงสัย/ข้อปฏิบัติของเพื่อนต่างศาสนา

- การละหมาดชดเชยได้หรือไม่
- อิสลามรอดซุ้มประตูวัดได้หรือไม่

ได้ ละหมาดได้ ห้ามละหมาดหน้าพระพุทธรูป เข้าไปได้เลย เข้าไปทำไม อยู่ที่จิตใจเรา

- การฆ่าสัตว์บาปหรือไม่

การฆ่าสัตว์บาป เรามันไม่ได้ เช่น มด เอาเผาไฟไม่ได้ก็ได้ สัตว์วัว ควาย ฆ่าได้เลยทุกชนิด แต่ต้องกล่าวพระนามของพระอัลเลาะห์

- ทำไมกินของตายไม่ได้

ตามหลักของอิสลาม สิ่งที่ตาย “เป็นซากสัตว์”

- ปลาทำอะไรถึงทานได้ แม้ตายแล้ว

ปลา หอย กุ้ง ตั๊กแตน มันไม่เป็นไร ไม่ต้องเชือด ทานได้เลย

- เงินชะกาด ใให้กับคนยากจนจริง ไม่บาปใช่หรือไม่

มีกฎเกณฑ์กติกาตามหลักศาสนาด้วย (รายละเอียดไม่สามารถสรุปได้)

- อารอม ฮาลาลด้วยแตกต่างกันได้

ฮารอมสิ่งที่ศาสนาไม่อนุญาต

ฮาลาลต้องถูกและดีด้วย (ห้ามมีสารพิษปะปนด้วย)สิ่งที่ศาสนาอนุญาต ต้องเชือด โดยกล่าวนามของพระเจ้า

สรุป การสื่อสารต้องทำความจริงให้ปรากฏ ทุกศาสนามีคำสอนว่าต้องทำความจริงให้ปรากฏ รักในสิ่งจะเอาใจเขามาใส่ใจเรา การฟังแบบนี้เพื่อจะได้เห็นอกเห็นใจกัน เอาความมนุษย์มาคุยกัน ไม่มีใครอยากเสียหน้า และเจ็บปวด เราต้องเอาความเป็นมนุษย์มาองตรงหน้าแล้วคุยกัน ไม่ว่าศาสนาจะสอนคืออะไรแต่ถ้าไม่เอาหลักคำสอนมาสู่การปฏิบัติก็ไม่เป็นประโยชน์

ช่วงที่ ๔ ชมภาพยนตร์ร่วมกัน

การถอดบทเรียน : การใคร่ครวญ

หนังสือ “ฉันมิตร”

๑) เห็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การเกิดความรักระหว่าง ๒ ศาสนา

๒) รู้สึกเสียใจและซาบซึ้งน้ำใจที่มีให้กัน ฟังรักกันก็ต้องจากกันเสียแล้ว

๓) คิดถึงความหลัง เมื่อก่อนมีจริง เดี่ยวนี้ก็มี แต่ยังมีอะไรปิดบังกันอยู่ ปอเนาะพ่อมิ่ง โต๊ะครูกับเจ้าอาวาส ถ้ามีงานที่ปอเนาะก็เชิญเจ้าอาวาส มีงานที่วัด โต๊ะครูก็ไป ส่วนเล็กๆยังมีอยู่ มีอะไรมาบังมันยังไม่เห็น

๔) รู้สึกซาบซึ้ง ๒ สามารถอยู่ด้วยกันได้ ช่วยความเห็นอกเห็นใจเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน

๕) การอยู่ร่วมกัน อยู่ร่วมกันภายในการพึ่งพาช่วยเหลือกัน แม้จะอยู่ในสถานะของความแตกต่างกัน พอเกิดเหตุการณ์เรารู้สึกถึงเหล่านี้ไปแล้ว

๖) มุสลิมเป็นพระ มุสลิม บริสุทธิ์ที่ช่วยเหลือกัน เกิดความสงสารระหว่างกัน เห็นอกเห็นใจกัน คุณหญิงละครย้อนดูตัว

สามารถนำหนังไปใช้อะไรได้บ้าง

ภาพเหตุการณ์บางอย่างมันไม่สามารถจัดการได้แล้ว ในสถานการณ์ปัจจุบัน ความจริงใจเท่านั้นที่จะช่วยได้ “คนดีมีมากกว่าคนไม่ดีแน่นอน” สังคมจึงอยู่ได้ทุกวันนี้

วันที่ ๗ มิ.ย. ๕๒

ช่วงที่ ๑ ข้อคิดจากวันวาน

ศาสนาอิสลาม : การระลึกถึงพระเจ้า

ศาสนาพุทธ : การอยู่เน่ๆกับตัวเอง คือ การมีสติ การเอาอารมณ์เป็นหนึ่งเดียว การทำความผิดคือการขาดสติ นำไปสู่ปัญหาที่จะเกิด

ช่วงที่ ๒ สภากาแฟ : ภาพของชุมชนที่พึงปรารถนาจากมุมมองพุทธและมุสลิม

เครื่องมือที่ใช้ คือ “สานเสวนา” การฟังด้วยใจ ๓ วิธี

- ๑) ฟังอย่างเมตตา
- ๒) ฟังโดยไม่ตัดสินไว้ก่อน
- ๓) ฟังเอาใจเขามาใส่ใจเรา

จุดหมายนำศาสนาเพื่อให้เกิดความสงบสุขในบ้านของเรา

กิจกรรม : หนึ่งคนกำมือ หนึ่งคนคลายมือ เพื่อแกะมืออีกฝ่ายให้ออก

จากกิจกรรม วิธีการของการแกะมือของแต่ละท่าน ดังนี้

- ๑) การใช้เจรจา การคุยกัน ข้อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กัน
- ๒) การใช้ความอ่อนขจัดความแข็ง
- ๓) การเรียนรู้ เราต่างศาสนากัน เราจะเอาความรู้จากต่างศาสนา การทำความเคารพของศาสนาอิสลามกัน คลายมือ “เพื่อทำการ “سلام” เป็นต้น
- ๔) การใช้วิธี “จีจุด” ที่สะอว
- ๕) การแสดงความเคารพ
- ๖) ต่างคนต่างไม่ยอม แกะไม่ได้
- ๗) การไหว้ “สวัสดี”

จากกิจกรรมแสดงให้เห็นว่า แต่ละคนมีจุดยืนของตัวเองทั้งสิ้น ต่างคนต่างมีจุดยืน ต้องการให้บรรลุเป้าหมายสมประสงค์ จากวิธีเหล่านี้ล้วนไม่ใช่ความรุนแรงทั้งสิ้น เรื่องความทุกข์ ความเครียดปกติธรรมดา แต่เราจะไม่ได้สร้างความขัดแย้งให้เป็นความรุนแรง หมายถึง “สันติวัฒนธรรม” คือการเอาคำสอนสู่การปฏิบัติ

ความรุนแรงและสันติวัฒนธรรม :

“สันติวัฒนธรรม” คือ

- ๑) รักกัน เหมือนพี่เหมือนน้อง (สนับสนุนส่งเสริมเรื่อง “ความรัก”)
- ๒) ไม่ตีความเหมารวม (แยกความผิดและถูก) เช่น คนขับเลนขวาสุดๆ เราตีความว่าเป็น “ผู้หญิง” เปลี่ยนตีความที่การกระทำและความคิดได้
- ๓) เกลียดคนทำผิด แต่ต้องปฏิบัติอย่างมนุษย์(เพราะมีศักดิ์ความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์)

ผู้เข้าร่วมแบ่งปัน

พระสงฆ์ : การบูรณาการ เฉพาะผู้มีปัญญา “สันติวิธี” เมื่อบูรณาการ เช่น การฝึกม้า ต้องทำโทษด้วยจึงจะได้ม้าดี ดังเช่น ใช้ในหลักพุทธ ใช้ตามหลักเหตุผลนำมาบูรณาการจะอย่างไรให้คนมีความรู้ หรือมีแต่กิเลสขัดเกลา โดยหลักศาสนาเป็นตัวขัดเกลา ประเด็น “สันติวิธี” การใช้ความจริงใจเข้าหากัน หรืออย่างไรให้ศาสนามีความบริสุทธิ์มากขึ้น เพื่อคอยตรวจสอบซึ่งกันและกัน ดังนั้น จะอย่างไรให้เหมือนสังคมนิยมที่ไม่มีตำรวจ เพราะชุมชนช่วยกันดูแลกันเอง

โตะอิหม่าม : สันติวิธีเพื่อใคร เชื่อว่ารุ่นทดแทนเรา ให้เขามีสันติวิธีหรือเปล่า จะมองให้มีต่อไปอนาคตหรือไม่ วางแผนไว้หรือไม่

กิจกรรม: ชุมชนของเราทำได้

๑) ภาพฝันของชุมชนศาสนาที่พึงประสงค์ที่ทำให้เกิดสันติภาพ

กลุ่มที่ ๑

- อยากเห็นชุมชนปลอดอบายมุข
- ยึดหลักศาสนาเป็นกฎของหมู่บ้าน
- ชุมชนมุสลิม ขาดละหมาดวันศุกร์ ต้องมีการปรับเพื่อบำรุงมัสยิด
- รักจริงใจในชุมชน
- พุดคุยเรื่องชุมชนร่วมกัน
- การพัฒนาทรัพยากรต่างๆในชุมชน
- ศึกษาธรรมะร่วมกันในชุมชน

๒) ข้อจำกัด ที่ทำให้ภาพฝันนั้นไม่สามารถเกิดสันติภาพได้

- มองในแง่ของความรู้ ของคนในชุมชน มีความรู้การศึกษาน้อย
- ขาดการสื่อสาร พุดคุยในชุมชน
- มีสิ่งอบายมุขต่างๆ มีเกือบทุกชุมชน หาง่าย “เหมือนร้านของชำ”
- ขาดการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง
- ขาดธรรมะ
- ระบบการเมืองเข้ามา มีฝ่ายผู้นำชุมชน ผู้นำบ้าน เห็นผลประโยชน์ แบ่งพรรคแบ่งพวก กิดถึงสิ่งที่ได้สิ่งที่เสีย
- ผู้นำขาดความยุติธรรม ขาดการเคารพในกติกา และกฎหมาย

กลุ่มที่ ๒

๑) ภาพฝันของชุมชนศาสนาที่พึงประสงค์ที่ทำให้เกิดสันติภาพ

- ทั้งผู้นำและผู้ปฏิบัติ ส่วนใหญ่แล้ว ผู้นำศาสนาไม่ปฏิบัติตามหลักศาสนาอย่างแท้จริง ผู้นำถ้าทำตามหลักศาสนาก็ไม่เกิดปัญหาได้
- บิดเบือนหลักศาสนาเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง
- วัตถุนิยม หาผลประโยชน์จากศาสนา

๒) ข้อจำกัด ที่ทำให้ภาพฝันนั้นไม่สามารถเกิดสันติภาพได้

- ความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน
- ไม่มีความจริงใจ
- ไม่ให้ความร่วมมือกัน
- ผลประโยชน์อะไรก็ผลประโยชน์มาก่อน “มือยาวสาวได้สาวเอา”
- ความไม่เข้าใจในอัตลักษณ์ของแต่ละศาสนา ตัวตนหรือสัญลักษณ์แต่ละศาสนา ไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน(ศาสนาตัวเอง) เช่น การแต่งกายของมุสลิมมะฮ์ การแต่งกายต้องมิดชิดทุกอย่าง
- การสื่อสารเป็นอุปสรรค เช่น “ภาษามลายูไม่เข้าใจ”ธุรกิจนายหน้าหาทนายความ ธุรกิจนายหน้าทำใบขับขี่รถยนต์บนเวทีคอนเสิร์ต
- การสื่อสารที่ผิด การนำเสนอข่าว “สื่อมวลชนสร้างกระแส”
- ความอิจฉาริษยา “สัตว์ คน มนุษย์” เพราะปัจจุบัน “คน” มีมากกว่า “มนุษย์”

กลุ่มที่ ๓

๑) ภาพฝันของชุมชนศาสนาที่พึงประสงค์ที่ทำให้เกิดสันติภาพ

- เพิ่มศักยภาพของผู้นำ ศักยภาพต้องมีความเพียร ต้องรู้หลักวิถีชีวิตของตัวเองและผู้อื่น
- ยอมรับผู้นำธรรมชาติให้มากที่สุด (บุคคลที่ทำงานอย่างสุจริตใจมากที่สุด)คือ ต้องสร้างผู้นำแบบใหม่โดยยอมรับในตัวเองก่อน และผู้อื่นก็ยอมรับเราเอง

๒) ข้อจำกัด ที่ทำให้ภาพฝันนั้นไม่สามารถเกิดสันติภาพได้

- เอาหลักคุณธรรมมาอยู่ที่ใจ
- เมื่อมีผู้นำไม่ถูกต้อง ปิดโอกาส ให้คนรุ่นใหม่มาเป็นผู้นำรุ่นใหม่ทดแทน(เปิดโอกาส) โดยมีเป้าหมายความเห็นอกเห็นใจกัน
- การเมืองอย่างครอบงำชาวบ้านให้มาก

กลุ่มที่ ๔

๑) ภาพฝันของชุมชนศาสนาที่พึงประสงค์ที่ทำให้เกิดสันติภาพ

- ผู้นำต้องจริงใจกับการทำงาน ไม่ใช่ทำเพื่อให้ผ่านๆ
- การปฏิบัติตัวเป็นตัวอย่างที่ดีก่อน
- สอนในสิ่งที่ถูกต้อง ห้ามสอนในสิ่งที่ผิด หรือบิดเบือนข้อมูล
- ร่วมปรึกษาหารือกัน “ประเด็นปัญหา” คิด ทำ ร่วมกัน
- ผู้นำไม่เห็นถึงชื่อเสียงจากการปฏิบัติ
- การศึกษา
- อบรมให้ความรู้ ทุกสิ่งทุกอย่างในชุมชน
- ศึกษาตั้งแต่เยาว์วัย
- ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทุกคน
- ตกลงแลกเปลี่ยนกัน เช่น “การอบรม”
- แบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่กัน

- เคารพทุกศาสนา
- อยากให้ทุกชุมชนมีงานทำ
- ๒) ข้อจำกัด ที่ทำให้ภาพฝันนั้นไม่สามารถเกิดสันติภาพได้
- ไม่นิ่งดูค้ายกับทุกปัญหา อยากให้ทุกคนช่วยเหลือกัน
- อยากให้ชุมชนปราศจากยาเสพติดทุกอย่าง
- ปัญหาผู้นำเกิดความขัดแย้งระหว่างกัน
- ความรู้ของแต่ละผู้นำได้รับความรู้ที่แตกต่างกัน
- พฤติกรรมของผู้นำ ความไม่เหมาะสมในการแสดงพฤติกรรมของผู้นำ
- การศึกษาน้อย ความรู้ไม่เพียงพอ
- การศึกษาเป็นเรื่องของธุรกิจ
- แนวทางแก้ไข ต้องศึกษาหาความรู้ก่อน ทำให้ครอบครัวเกิดความรัก ความอบอุ่น เลี้ยงลูกด้วยความยุติธรรม ดังนั้นต้องนำหลักศาสนาเป็นที่ยึดมั่น ยึดเหนี่ยวในจิตใจ “สำคัญเอาใจเขามาใส่ใจเรา”

กลุ่มที่ ๕

๑) ภาพฝันของชุมชนศาสนาที่พึงประสงค์ที่ทำให้เกิดสันติภาพ

- ทุกศาสนาต้องมีจิตสำนึกที่ดี ในการปฏิบัติต่อกัน เพื่อความอาทร ความเข้าใจในวิถีชีวิตต่อกัน
- ต้องรับฟังความคิดเห็นทุกท่านทุกฝ่าย
- ร่วมประชุมวางแผน และมีส่วนร่วมร่วมกัน โดยนำทั้งหลักวิถีชีวิตทั้งด้านวัฒนธรรม การศึกษา เพื่อเอาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ทุกคนในชุมชนต้องร่วมกันทำ ทุกคนต้องปฏิบัติหน้าที่ชุมชนร่วมกัน
- ปฏิบัติตนตามวิถีชีวิตที่ดี ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น
- ละเว้นการสร้างปัญหาให้แก่คนอื่น เห็นประโยชน์แก่ส่วนร่วมเป็นที่ตั้ง
- ต้องลดเลิกปัญหา อบายมุข ทั้งหมด
- การไม่แสวงหาอำนาจจากผู้อื่น

๒) ข้อจำกัด ที่ทำให้ภาพฝันนั้นไม่สามารถเกิดสันติภาพได้

- ความไม่เป็นธรรมในสังคม
- ความไม่เข้าใจระหว่างรัฐและประชาชน รัฐไม่พยายามสร้างความเข้าใจให้ประชาชน
- นโยบายของรัฐบาลความชัดเจน

กลุ่มที่ ๖

๑) ภาพฝันของชุมชนศาสนาที่พึงประสงค์ที่ทำให้เกิดสันติภาพ

- การเอื้ออาทรแก่กัน
- การลดความอยากใ้ให้น้อยลง

๒) ข้อจำกัด ที่ทำให้ภาพฝันนั้นไม่สามารถเกิดสันติภาพได้

- ทุกอย่างอยู่ที่ตัวเอง

ช่วงที่ ๓

สถานเสาวนา : ถักทอสายสัมพันธ์และความร่วมมือเพื่อสร้างสังคมที่พึงปรารถนา

กิจกรรมฐานกาย : การใช้จินตนาการเพื่อเคาใจกันเพื่อเรียนรู้เพื่อความหลากหลายซึ่งกันและกัน (ห้ามใช้เสียง) จินตนาการว่าเราทำอะไรอยู่และเคาใจคนอื่น

สิ่งที่ได้จากกิจกรรม

- ๑) การเรียนรู้ซึ่งกันและกันโดยการสื่อสาร
- ๒) การสื่อความหมายที่อยู่ในใจของตัวเอง ไม่รู้บอกวิธีใด เลยใช้ท่าทาง ถ้าสื่อสารผิด อาจเกิดความ การสื่อสารผิด
- ๓) แต่ละคนสามารถจินตนาการได้ สื่อสารได้ หลากหลายรูปแบบ

กิจกรรมใช้พลังยกตัวบุคคลขึ้นมา :

- ๑) มีพลังเยอะ
- ๒) เรยกได้อย่างไรในขนาดมีพลัง

ทำไมถึงสามารถยกสำเร็จ

- ๑) พลังแห่งจิต
- ๒) ความร่วมมือ
- ๓) ความมั่นใจ
- ๔) ความพร้อมเพรียง
- ๕) ความสามัคคี
- ๖) ทั้งสี่คนมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน
- ๗) เจ้าตัวเป็นใจด้วย : ความร่วมมือกัน เป็นใจกันเดียวกัน
- ๘) การบริหารจัดการ
- ๙) การสื่อสาร (การพยักหน้า)
- ๑๐) มีภาวะผู้นำ
- ๑๑) ทำงานเป็นชุมชน ทำงานร่วมมือกัน
- ๑๒) พลังการทำงานจากชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาได้

กิจกรรมสถานเสวนา : ถักทอสายสัมพันธ์และความร่วมมือเพื่อสร้างสังคมที่พึงปรารถนา

กิจกรรมแรก เสนอชื่อ มุสลิม ๔ คน พุทธ ๔ คน

- ๑) คอเต็บบคอฮาฟ
  - ๒) คุณสไว คชอ่อน
  - ๓) คุณมุกคลอรี
  - ๔) พระมหาสุรินทร์
  - ๕) คุณดำรงค์
  - ๖) คุณณรงค์
  - ๗) นูร์บีฮ๊ะ
  - ๘) อาจารย์สุภาพ
- “คุณกิจ”

“คุณกิจ” เพื่อจัดการทำความร่วมมือ ทำหน้าที่บอกประสบการณ์ที่ดีที่สุดที่ผ่านมา

“คุณอำนวย” ๑ คน ทำหน้าที่คอยฟังและคอยดูแลการประชุม ทำหน้าที่พูดประเด็น คือ อาจารย์นุสนธิ์

“คุณลิขิต” ทำหน้าที่ จดประเด็นการประชุม ส่งผลต่อชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือคุณนิภาพร

“คุณสังเกตการณ์” ทำหน้าที่คอยสังเกตการประชุม เนื้อหาตรงประเด็นหรือไม่

***เก้าอี้ ๒ ตัว วางเพื่อให้คนข้างนอกเพื่อให้เข้ามาแสดงความคิดเห็นในวงการประชุม คุณอำนวยเห็นแล้วก็ได้เข้ามาแสดงความคิดเห็น แสดงความคิดเห็นเสร็จแล้วก็ออกไป

หัวข้อการประชุม “การทำความร่วมมือระหว่างศาสนาที่ทำให้เกิดสันติภาพด้วยตนเอง”

คุณอำนวย :

วาระที่ ๑ เชิญทุกคนแนะนำตัวเองสั้นๆ

วาระที่ ๒ ปรัชญาหรือ จะทำอย่างไรให้มีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ประเด็นจะทำอย่างไร ให้พูดด้วยความจริงใจ

คุณกิจ :

- ๑) คอเต็บบคอฮาฟ : การอบรมและให้ความรู้เยาวชนในชุมชนของตัวเอง ได้จัดตารางอบรมเยาวชนให้ปลอดภัยจากสิ่งเสพติด โดยใช้เวลากลางคืนเพื่ออบรมเกี่ยวกับศาสนา/และโทษของสิ่งเสพติด/ให้คำบรรยายศาสนา/ให้ความรู้รอบต.ก้านัน โต๊ะครู สลับกันให้ความรู้ / ยาเสพติดร้ายขามีน้อย/ส่วนหนึ่งที่จะแก้ปัญห(กระท่อม) คินันสอนหลักศาสนาแทรกเกี่ยวกับยาเสพติด(บริเวณชุมชนใกล้เคียง) อาจจะเข้ามาในชุมชนใกล้เคียงก็ได้ (เยาวชนประมาณ ๔๐ คน)ปัญหายาเสพติดจะสามารถสร้างปัญหากับชุมชนเราได้สามารถทำให้หมู่บ้านเสียหาย ผู้นำชุมชนเสียชื่อด้วย นี่เป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหและดูแลยาเสพติด (เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการและแลชุมชนของเรานั้นเอง) จากได้มีการพูดคุยปัญหานั้นก็ลดลงได้

- ๒) คุณสว ไชยอ่อน : ประเด็นเรื่อง “อยู่อย่างไรให้สันติสุขของเรา” (ชุมชนทรายขาว) คือ เรายอมรับซึ่งกันและกัน ทำกิจกรรมร่วมกันทุกอย่าง ยกเว้นในสิ่งที่ไม่สามารถทำร่วมกัน ได้ที่ส่งผลให้เป็นบาป ที่สำคัญให้นำหลักธรรมมาใช้เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ใช้หลัก ๔ ประการ
- ๑) หลักการให้ การแบ่งปันซึ่งกันและกัน ไม่ได้ถือว่าคนละศาสนา
  - ๒) รู้เขารู้เรา รู้วัฒนธรรม รู้ว่าเขาชอบหรือไม่ชอบอะไร
  - ๓) สร้างเยาวชน คือ ตกกลงกับเยาวชนให้รู้อย่างถ่องแท้ ตั้งแต่ “ตาดีกา”
- ๓) คุณมะคอรีย์ มุตะวาลี : รู้สึกภูมิใจ ที่บ้านสอนให้เด็กเล็กๆ อ่าน “อัลกุรอาน” เพราะ ภาษอัลกุรอานนำไปใช้กับทุกภารกิจ เป็นพื้นฐานให้มนุษย์ได้ยับยั้งจิตใจตัวเอง
- ๔) พระมหาสุรินทร์ : เล่าประสบการณ์ที่ผ่านมาเคยเข้าอบรมเกี่ยวกับศาสนามาบ้าง พอสมควร ประเด็นทำอะไรจะสื่อกับความรู้ ความเข้าใจ ได้อย่างไร อย่าเอาการขาดความรู้ การขาดความเข้าใจมาปิดกัน เช่น หน่วยงานภาครัฐ การขาดการเรียนรู้ได้เลย เช่น พอพระสงฆ์ไปทีอื่น(คนมุสลิม) เป็นการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน สิ่งไหนเป็นประโยชน์ ควรรับกัน การมุสลิมไหว้พระสงฆ์ (เบตง) ผู้นำสอนว่าเป็นการเคารพผู้ใหญ่ที่สูงกว่า ไม่ใช่การไหว้เพื่อบูชา ดังนั้นเหมือนหนึ่งการทำอย่างไรมาบูรณาการร่วมกัน ดังนั้นผู้ดูแล ต้องมีใจที่เปิดกว้าง เผยใจให้กว้าง และรับรองคุณภาพที่จะไปกระทำ โดยเอากายท่มุสลิม ชีวิต นำไปสู่การอยู่ร่วมกัน “เราจะสร้างสันติภาพเองหรือจะให้คนอื่นสร้างให้” ทั้งหมด ต้องใช้ชีวิตในการทำงานอย่างจริงจังเปิดกว้างนั่นเอง “สันติสุขจะเกิดขึ้นเอง” และทุกคน สามารถทำได้ เช่น ได้ช่วยให้พี่น้องมุสลิมไปเมกกะ
- ๕) คุณดำรงค์ กาเบร์ : **ประทับใจมากๆ** หลายอย่างๆ ในการอยู่ร่วมกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นทุกคนเป็นห่วง จริงๆ ไม่ได้ขัดแย้ง หรือแตกแยก
- ประเด็น ทุกอย่างที่เราคุยกันกว้างมาก เราต้องหาข้อมูลให้ถูกต้องที่สุด หาจุดขายที่อยู่ร่วมกันให้มากที่สุด อยากให้ฟังด้วยใจ เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาได้ ทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันทั้งหมด หลังจากนั้นเราจะทำอะไรในจุดนี้ได้มากแค่ไหน ปัญหาในแต่ละพื้นที่เราต้องเข้าใจในพื้นที่ก่อน ในอนาคตยังต้องการอีกเยอะ สุดท้ายหลังจากเสวนา ชุมชนที่เราอยู่ด้วยกันที่จะทำให้ชุมชนอยู่ด้วยความสุข
- ๖) คุณณรงค์ ชูแว่น : เช่น ในชุมชนที่ได้พูดคุย เมื่อก่อนอยู่อย่างสันติ หลังจากเกิดเหตุการณ์ ความเป็นอยู่ของตำบลที่กล่าวมา มีนักเรียนมุสลิมมาเรียนกับกลุ่มไทยพุทธ การเป็นอยู่ระหว่างไทยพุทธกับมุสลิมได้มีโอกาสพูดคุยพ่อแม่และบุตรหลาน คือ การไม่สร้างขอเสนอ โครงการกับสอดรับกับการทำงานชุมชน ได้รับอนุมัติโครงการแล้ว มาหารือในชุมชนว่าจะทำกิจกรรมอย่างไรร่วมกัน พอจะเริ่มทำกิจกรรมทำความเข้าใจ เรียนรู้ไว้วางใจกันสร้างความสามัคคีและเกิดความรักร่วมกัน ยอมรับซึ่งกันและกันนำไปสู่การยุติธรรม และความร่วมมือร่วมกัน นำไปสู่การสันติวิธี

๓) อาจารย์สุภาพ : เล่นกิจกรรม ที่เล่นแล้วเรียนรู้ได้เห็นผลจริง

ตัวอย่าง พระสงฆ์สึกแล้ว มีเครื่องคอมพิวเตอร์เยอะ พระสงฆ์ก็มาช่วยสอนคอมพิวเตอร์ ให้ เวลาเที่ยงแม่บ้านมุสลิมมากินด้วยกัน เด็กๆ ได้เรียนคอมพิวเตอร์ แต่ไม่มีงานทำแต่เสียสละให้มาสอนให้ ทำให้เด็กได้ความรู้กับวิชาการคอมพิวเตอร์นั้น จากประสบการณ์นี้ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจร่วมกัน ทำให้เห็น ได้ชัดและรู้สึกประทับใจ

ประเด็น การใช้ประโยชน์ร่วมกัน

คุณสังเกตุการณ์ : การเสวนามีความหลากหลายด้านประสบการณ์เพื่อนำข้อมูลจากประสบการณ์ที่ได้พบในวิถีชีวิต โดยมีข้อเท็จจริงแล้วเรามีความแตกต่างหลากหลาย ในการอยู่กันสันติสุข เราไม่น่ามีปัญหาในความแตกแยก มีเพียงคนบางกลุ่มเท่านั้นที่มาสร้างความแตกแยก จากการที่เรามีความหลากหลายของศาสนาและความสุขร่วมเย็นเพื่อจรรโลงความร่มเย็นได้

ผู้เข้าร่วมอื่นๆ :

เพิ่มเติม: อัลกุรอานเป็นวิถีชีวิตที่สูงสุด

: โศกโศกี ปานาเราะ ไม่มีเหตุการณ์เกิดขึ้น จึงไม่รู้จะเอาสันติวิธีมาได้อย่างไร

: การละหมาด ในอิสลามให้ความสะดวกกับกิจกรรมละหมาด ในการเดินทางไกล (๘๑ กิโลเมตร) ทางศาสนาให้ขอละหมาด การเดินทางให้อุญลุโลมาให้รวมการละหมาด มีโอกาสชดเชยไปรวมกับตอนเย็นได้

: เวลาการละหมาด ให้คู่อีกที่ว่ามีกีรอฮาอัด เวลาจะมีปัญหาตอนแปดโมงเช้า เวลาครบแล้วแต่ควบหน้าครอบหลัง

: สิ่งเวลานี้ สิ่งที่เราต้องการมากที่สุดให้พุทธ มุสลิมอย่างร่วมกันมากที่สุด “๑ สายเลือด ๒ ศาสนา” ให้รู้ชาติพันธุ์ของเรา โดยเราเป็นคนเดียวกลุ่มเดียวกัน โดยใช้วิถีทางการอยู่ร่วมกัน ชาติพันธุ์ของเราคือ “คน” ที่ต้องอยู่ร่วมกันตรงนี้” เราต้องบูรณาการเข้าหากัน เพื่ออยู่ร่วมกันสันติสุข ในการอยู่ร่วมกัน

คุณเพิ่ม(กำนันดีเด่นของจังหวัด) : การแก้ปัญหา ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการขอโครงการงบประมาณมันมากพอแล้ว โดยคิดจากชาวบ้าน แต่ผู้ใช้คือคนอื่น เช่น การเลี้ยงแพะของบจากประชาคม แต่จัดซื้อจัดจ้าง คือ รัฐจัดการแบบแยกส่วน ผล สุดท้าย องค์ประกอบของการจัดการที่ได้ ไม่สอดคล้องกัน หลายอย่างเราได้แค่ความคิด งานที่ได้กลับไม่เคยประสบผล การจัดการไม่เคยสนใจอย่างจริงจังเลย ในชุมชนไม่เคยเข้าถึงการจัดการตรงนี้เลย กลุ่มเป้าหมายจริงๆแทบจะไม่มีเลย อยากขอฝากถึงหน่วยราชการ ติดตามและดูแลด้วย ขอเสนออยากให้อัดทำทำเนียบและเพื่อสร้างเครือข่ายให้เราด้วย

ช่วงที่ ๔ การใคร่ครวญและถอดบทเรียน

สรุปกิจกรรม

เรากำลังทำอะไรกันอยู่ แสดงถึง “จิตอาสา” “จิตสาธารณะ” ใช้เวลา ๒ วันเอเรียนรู้อารมณ์ร่วมกัน เพื่อเรียนรู้ งานภายนอก เพื่อฝึกจิตเราด้วย เพราะเราฟังความแตกต่าง ท่ามกลางสภาวะจิตที่นิ่ง จุดมุ่งหมาย คือ รักแผ่นดินที่ เราเกิด

พวกเราแต่ละคนจะไปทำอะไรที่เป็นรูปธรรม เอาความเป็นมนุษย์มาคุยกัน มาทำงานด้วยกัน เป็นเพื่อน กัน เห็นอกเห็นใจกัน เวลา ทำกิจกรรม

เราตอบ ๓ คำถาม ได้อย่างไร

- ๑) เรารู้สึกอย่างไร
- ๒) หลังทำรู้สึกอย่างไร หลังการเรียนรู้เราได้อะไรบ้าง (บทเรียน ข้อคิดอะไร)

ทุกคน
เท่าเทียมกันใน
ความเป็นมนุษย์

- ๓) เราจะไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างไร

: ได้รับความรู้มากมาย ได้แลกเปลี่ยนความรู้กัน มีหลายสิ่งที่ได้กระจ่างวันนี้ ที่ภูมิใจในการที่ เรามา ตั้งใจ “ฟังด้วยใจ” ฟังแล้วอย่ารีบสรุป ทำให้เรามอง ไม่มีความเป็นมนุษย์มันจะเกิดแต่ข้อเสีย

: รู้สึกอบอุ่น ไม่เคยคิดมาก่อนเลย เห็นครั้งแรก ยังคาไม่ออกแต่ละคนเป็นอย่างไร รู้สึกทุกคน เป็นพี่น้องกัน หลังจากนั้นไปเมื่อไหร่จะเจอกันอีก ที่ได้จากเวทีนี้ คนเรามีความเหมือนและความต่าง ความต่างไม่ว่าสามารถขีดกันความเป็นมิตร แต่เราสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ นำไปใช้ได้ อย่างไม่บ้าง ทุกสิ่งทุกอย่างนำไปปรับใช้ ประยุกต์ใช้ในครอบครัวและองค์กรที่เราอยู่ จะนำความรู้ที่ได้ ไปใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

: การแก้สถานการณ์ทางภาคใต้ให้เกิดสันติสุข มีแต่รอยยิ้ม เหมือนเมื่อก่อน เมืองไทยเมืองแห่ง รอยยิ้ม เพราะชีวิตมันสั้น เราทำอะไรครอบครัวบ้าง เราทำหน้าที่ของตัวเองต่อคนอื่น ๆ รอบข้างดีแล้ว หรือยัง ให้ถามตัวเอง เป็นสิ่งที่เราต้องกระทำ ถ้าเรากลัวทำแล้วหาผลสำเร็จได้ อยาก จะทำอย่างไรไม่ให้ เกิดความกลัว ถ้ากลัวจะแก้ปัญหาไม่ได้ “ยึดคำว่าอย่ากลัว”

: พ่อตัวอย่างแห่งชาติแห่งปัตตานี เราทำงานชุมชนแล้วขยายต่อไปอีกด้วย และยอมรับในสิ่งที่ ประสบปัจจุบันนี้ เราไม่ต้องคิดที่จะละจากสถานที่นี้ เราต้องสร้างการเรียนรู้เพื่อให้อยู่พื้นที่ต่อไปได้ อย่างสันติสุข

: เวทีนี้เป็นเวทีแลกเปลี่ยน ตอนแรกยัง “งง” ว่าเป็นเวทีอะไร ชอบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้รับความรู้ หลากๆอย่าง จากเกมส์ที่ได้ จะนำไปใช้ในองค์กรที่เราอยู่ การใช้คำพูดที่รุนแรงก็จะลดลงในการ นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

: ได้รับความรู้ที่เพิ่มขึ้นของแต่ละศาสนา รู้ในสิ่งที่ไม่รู้หลายด้านๆ ที่จะนำไปกลับไปใช้ต่อ คือ “โรงเรียน” เกี่ยวกับ “นักเรียน” ทำไมเขาทำอย่างนั้น คิดอย่างนั้น เราสามารถช่วยเสริมช่วยบอกตรงนี้ได้ สำหรับพุทธสามารถใช้ได้ แต่มีข้อสังเกตของนักเรียนมุสลิม เช่น รูปของพระพุทธรูปจะไม่เอากลับบ้าน การรูปทิ้ง อยากฝากให้เขาเรียนรู้ในสิ่งแตกต่างบ้าง อยากฝากให้ศาสนาอื่นเรียนรู้ศาสนาพุทธด้วย (เข้าใจเพิ่มขึ้น) ไม่ใช่ต้องปรับแก้ตามศาสนาอิสลามมากเกินไป

: ทำให้เข้าใจชัดเจนมากขึ้น จากครั้งแรกที่ถูกสั่งให้มา ทำให้เข้าใจมากขึ้น รู้สึกสบายใจขึ้น บทเรียนจากครั้งนี้จะเอาไปเสริมไปขยายผลได้อีกมาก อยากให้ทุกคนมีมิตรไมตรีกันต่อไป

: ตั้งแต่ได้รับเชิญ ก็คิดว่าจะมาดีหรือไม่ แต่พอมาแล้วก็รู้สึกเข้าใจเพิ่มมากขึ้น สิ่งที่น่าประทับใจมากที่สุด คือ ได้ฟังว่าพระสงฆ์ได้ช่วยมุสลิมไปประกอบพิธีฮัจย์ที่เมกกะ ทั้งที่อิสลามเองบางคนก็ไม่ได้ช่วยเหลือกันถึงขนาดนี้

: มีนาค ๒ ตัว ให้อาหารปลา สูดทำยมายาหาหามาจิ้งจอกมาตัดสิน ขนาดเราอยู่ในพื้นที่เอง แต่ให้คนอื่นมาแก้

: รู้สึกดีใจที่ได้เข้าร่วมโครงการนี้ รู้จักพี่ๆ ต่างศาสนิก ปัญหาของเราเราต้องร่วมกันแก้

: รู้สึกดีใจได้รู้จักทุกท่านมากขึ้น ได้รับรู้การดำเนินการของวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน มีอะไรบ้างที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป สามารถนำไปใช้ต่อต่อไปได้ และเราก็จะทำเป็นของตัวเองด้วย เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และสิ่งดีๆ ที่ผ่านมา

: รู้สึกบางครั้งก็ภูมิใจ ประทับใจ บางครั้งก็หนักใจบ้าง เราต้องนำศาสนามาใช้ (เป็นเรื่องละเอียดมาก) เรื่องศาสนา (การดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของเรา) อยากให้ทุกท่านนำศาสนามาปฏิบัติทุกวิถีทาง ทั้ง การเมือง การปกครอง การดำเนินชีวิต เน้นอนการเอาศาสนามานำ “สันติสุข” เน้นอนอยากให้ศาสนาเป็นส่วนการปฏิบัติของทุกคน ไม่เฉพาะแค่อิหม่าม พระสงฆ์ เพียงเท่านั้น ออกจากพื้นที่ที่แสดงศาสนาที่ต้องปฏิบัติเช่นเดียวกัน หนักใจที่สุดในคัมภีร์อัลกุรอาน “อัลเลาะห์ได้ประทานฝนจากฟ้ามาสู่พื้นพิภพ ถ้าไม่มีฝนพืชมันตาย แต่อัลเลาะห์ได้ประทานฝนจากฟ้า แต่พื้นดินเห็นพืช มนุษย์ทั้งหลาย ตายและพื้นพิภพอีกครั้ง อิสลามไม่เบียดเบียนและสวรรค์ ขึ้นอยู่กับความดีทั้งหมด”

: มาที่นี้ได้แนวคิดพอสมควร ได้ประสบการณ์การเรียนรู้ตรงนี้ การทำให้เกิดสันติสุขในชุมชน มีนาคพอสมควร เพราะมุมมองไม่เหมือนกันจะสามารถหลอมรวมกันได้ กลับไปจะพยายามทำให้ชุมชนเป็นสันติสุขให้ได้

: ได้รับความรู้เยอะ การเป็นผู้ฟังที่ดี รู้สึกว่าเราต้องไปพัฒนาหมู่บ้าน “ต้องพัฒนาหมู่บ้านเราก่อน” อันดับแรกเริ่มที่ตัวเรา ครอบครัวเรา และต่อไปคือ หมู่บ้าน”

: ได้รับประโยชน์เยอะ การอบรมเสวนาหลายครั้ง เราไม่เคยนำเรื่องศาสนามาพูดกัน แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวโยงศาสนามาเกี่ยวข้องไม่กล้าพูด โกรธจะเกิดปัญหา แต่วันนี้เปิดใจกว้างให้ได้ถามได้ซักถามกันมากขึ้น (เกิดการเปิดใจ) สิ่งที่ไม่รู้ ไม่ทราบก็สามารถนำไปใช้ ไปปฏิบัติได้

: ความรู้สึกได้รับบทเรียน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลายๆประสบการณ์ เพราะแต่ละท่านมีประสบการณ์มากกว่าบทเรียนหนึ่งเล่ม เรื่องศาสนาได้เพิ่มความรู้ตรงนี้ไปปฏิบัติได้ถูกต้อง ประทับใจมากการที่พระสงฆ์เสียสละเงินไปเมกกะ เป็นจุดสุดยอดของความมนุษย์ สิ่งที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้นำไปใช้ในครอบครัวสังคม และชีวิตประจำวัน เราอยากให้วิทยากรทำโครงการสู่สังคมที่เดือดร้อนในพื้นที่สีแดง “การสถานฉันท์”ทำไมต้องให้คนกรุงเทพมหานครมาสมานฉันท์ ทำไมคนในชุมชนจะได้สมานฉันท์เองไม่ได้

: การประชุมครั้งนี้เป็นประโยชน์ เห็นว่าศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นสิ่งที่สำคัญมากเราจะไปพื้นที่สีแดงได้อย่างไร เราจะเอาอะไรมาใช้ในชีวิตประจำวัน (ทราชมานูวี่มาแล้ว)

: ได้ความรู้ เราต้องฟังพากันและกัน เป็นบทเรียนที่มีคุณค่าเหลือเกิน อยากให้สันติสุขอยากให้อีกครั้ง ได้บทเรียน ได้ความรู้ “การฟังด้วยใจ” อย่าด่วนสรุป ทุกความคิดมีคุณค่า อยากฝากไว้ อยากให้ประเทศชาติเราเป็นประเทศชาติที่สงบ เราเป็นมนุษย์ให้ใช้ชีวิตที่มีคุณค่า อย่างน้อยๆ “ส่วนใดเจ็บ ส่วนเราก็เจ็บไปด้วย” อยากให้พวกเราคิดและนำไปปฏิบัติให้ยึดมั่นกันต่อไป

: สิ่งที่ได้จากการประชุม มองประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น เรามุ่งที่แก้ปัญหาตรงนี้ ปัญหาปกติที่อยู่ข้างหลังเรามาก ไป เช่น ปัญหายาเสพติด เพราะเขาวงกตต่อไปจะเป็นปัญญาชนที่ดีต่อไป และพฤติกรรมลูกหลานด้วย เชื่อว่าทุกหน่วยงานได้ข้อมูลมาเอะน่าไปปฏิบัติต่อไปด้วย ประทับใจ “นิทาน การเกิดนาค ๒ ตัว” ศาสนาไม่ใช่สร้างปัญหาให้ ๓ จังหวัดเลย

: มีปัญหากับลูกหลาน ปัญหาเรื่องยาเสพติดอันดับแรก ศาสนาไม่ใช่ปัญหาของเหตุการณ์เลย จะเอาเรื่องนี้ไปคุยกันในชุมชน มาใช้ในเวที

: ขอบคุณที่ทำให้เรามาพบกัน ได้ข้อคิด ศาสนาคือเสาแรกของมนุษย์ ให้ศาสนาในวัยเด็ก อย่าละเมิดในวัยเด็ก ปัญหาเสพติดเป็นปัญหาของเรา อยากให้ชุมชนเราเป็นคนแก้ เช่น อบต. เขาวงกตต้องให้ความรู้ ศาสนา เพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุข

(ผู้ใหญ่เพิ่ม ปานาแระ): ปัญหาที่เกิดขึ้น ต้องเพิ่มจำนวนมากขึ้น (ปัญหามันกว้าง พื้นที่มันกว้าง) ควรมีกระบวนการที่ตำบลเป็นคนจัดการเอง ต้องให้ชุมชน ตำบลต้องแก้ปัญหของตนเอง เพื่อแก้ปัญหของตนเอง อยากต่ออีกสักคืน (เพื่อคุยกันแก้ปัญหา) เพื่อดูเป้าหมายของปัญหา

: มาสองวัน ถามว่ามีความรู้สึกอย่างไร เมื่อวานกับวันนี้ต่างกัน ณ ตอนนี เหมือนเป็นพี่น้อง ไม่อยากกลับบ้าน

: ดีใจที่มาสองวัน ประทับใจ ได้วิชาความรู้กลับไปประชุมกับผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำศาสนา คนไทย พุทธอิสลามเพื่ออยู่กันได้โดยไม่มีปัญหา

: คำกลอน

“พี่น้องพุทธ	มุสลิม	ต้องยิ้มได้
ถ้าวร่วมใจ	ช่วยกัน	แก้ปัญหา
สักวันหนึ่ง	สุขสดชื่น	ต้องคืนมา
พวกเราอย่า	ย่อท้อ	ผู้ต่อไป
คิดต่างกัน	คิดได้	ไม่เห็นแปลก
อย่าแตกแยก	มาสมัคร	รักกันใหม่
แก้ปัญหา	ปัตตานี	อยู่ที่ใจ
เราใช้ใคร	พี่น้องกัน	ทั้งนั้นเลย”
ผู้แต่ง : คุณนุสนธิ	เจือจันทน์	

วงเสวนาฯ ปัตตานี ๖-๗ มิ.ย.๕๒ จากแรงบันดาลใจจากสถานการณ์ฯ

: โชคดีที่ได้เข้าใจ ได้ประโยชน์จากการเสวนาครั้งนี้มาก ถ้าจริงใจมาช่วยกัน เอา
ประสบการณ์นำไปแก้ไขปัญหาดังนี้

สรุป ศาสนาไม่ใช่สาเหตุ แต่มีคนเอาศาสนามาสร้างปัญหานั้นเอง